

יעפת (ג'ט לג), תזונה ומאמצים גופניים

מולי אפשטיין

המרכז לרפואת ספורט ולמחקר

מכון וינגייט

עייפות VS יעפת

"אני לא סובל מיעפת, רק מקשיים בשינה"

תגובה של ספורטאי אולימפי שטס מאנגליה לאוסטרליה

מהו שעון ביולוגי?

קוצב יממתי (Circadian Rhythm) הממוקם בגחון

ההיפותלמוס במוח

השעון שגודלו כמ"מ מרובע ניזון ממידע של חלבונים המשמשים

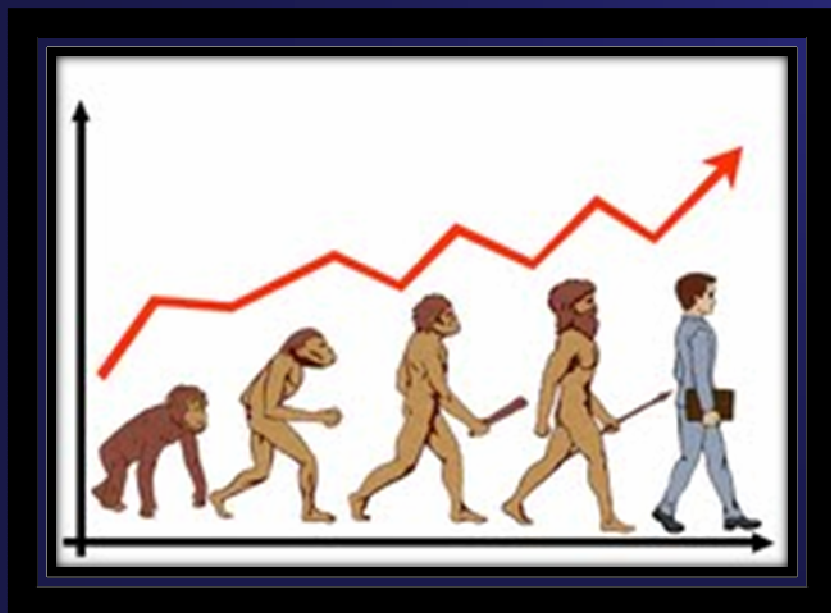
כחיישנים לאור

מקצב צירקדי - *circa dies* - "בערך יום אחד"

מסלול רטינו-היפותלמי – התאמת מקצב עצמי למקצב הסביבתי

הפרעות בשעון הביולוגי

הפרעה בשעון הביולוגי עלולה לגרום להפרעות שינה
אחת ההפרעות הידועות – יעפת (ג'ט-לג)
הסיבה – שינוי באזור הזמן ושיבוש חלוקת היממה בשעון

אזורי זמן

אזור זמן – אזור על פני כדור הארץ בו השעה זהה
הבסיס לקביעת אזור זמן – קווי אורך
ביממה 24 שעות וכדור הארץ מחולק לקווי אורך ב-360 מעלות
רוחב ממוצע של אזור זמן הוא 15 מעלות

מלטונין

הורמון שמיוצר ומופרש מבלוטת האצטרובל שבמוח במחזוריות קבועה

אור – מדכא את הפרשת המלטונין

חושך – גירוי סיבי עצבים ברשתית העין ובסיום שרשרת תהליכים נוצר

מלטונין

מלטונין – גורם להשראת שינה

עייפות שלאחר טיסה

עייפות כללית

חוסר התמצאות ועלייה בסבירות להופעתם של כאבי

ראש

לאות מסע

סיבות-הפרעה לשינה ולשגרת היום, קשיי הטיסה (צ'ק-אין,

בטחון, איסוף כבודה), התייבשות

סיבות ליעצפת

הסתגלות איטית של השעון הביולוגי לאזור הזמן החדש;
ולכן המקצב היומי והצורך הפנימי לשינה או לערות אינם
מסונכרנים עם הסביבה החדשה

תסמינים אופייניים ליעפת

- חוסר מנוחה
- כאבי ראש
- נדודי שינה-קשיי הרדמות בשעות המיועדות לכך
- עייפות במהלך היום
- רדמת
- אדישות, חוסר ריכוז, חוסר התמצאות
- סחרחורות
- חוסר נוחות במערכת העיכול
- ירידה בתיאבון
- ירידה בביצועיים מנטאליים ופסיכולוגיים (ירידה במוטיבציה)

גורמים המשפיעים על סנכרון מחודש

- מספר אזורי הזמן שנחצו
- כיוון הטיסה
- שונות אישית
- גיל
- חשיפה לאור יום בסביבה החדשה
- פעילות גופנית
- תזונה
- מלטונין
- תרופות אחרות (Chronobiotics)

השפעת המחזור הצירקדיאני על ביצועי ספורט

□ מבחני-זמן או תחרות: ריצה, שחייה, אופניים, חתירה וקפיצה

השעון באיצטדיון מראה את זמנו של
המנצח אולם השעון הפנימי יכול לקבוע
מי זה יהיה...

1500 M MEN		CURRENT RESULTS	
1	BROJAKA P.	GRB	1:49.66
2	WOOD JOSH	USA	1:50.20
3	DYRUD PAUL	USA	1:50.75
4	GOFF TYLER	USA	1:50.87
5	MEEK PATRICK	USA	1:51.41
6	MACKY RON	USA	1:52.63
7	BARANSKI IAN	USA	1:53.54
8	ORTEGA LIAM	USA	1:53.56

השפעות נוספות

- מיומנויות ייחודיות: טניס, בדמינטון, כדורגל, זריקת חיצים
- מדדים שקשורים לביצוע: הספק אירובי מרבי\אורור, ריכוז חומצת חלב, טמפ' גרעין, כוח אחיזה, זמן תגובה, גמישות

מחקר על יכולת הביצוע

- 1988 Reilly & Mellor ב-
- קבוצת ראגבי – מסע מאנגליה לאוסטרליה וניו-זילנד
- ירידה ביכולת ובכוח לחיצה (Grip) למשך 5 ימים
- תזוזת עקומת הטמפרטורה היומית
- 7-10 ימים נדרשו להסתגלות מלאה

התמודדות עם עייפות טיסה ועם יעפת

- חציית פחות מ-3 אזורי זמן-יעפת אינה מהווה בעיה עבור מרבית האנשים
- אם השהייה קצרה מידי להסתגלות השעון הביולוגי (פחות מ-3 ימים)–התנהג על פי השעון בבית
- חצייה של יותר מ-3 אזורי זמן ושהייה ארוכה ביעד-
  1. הסתגלות השעון הביולוגי על ידי חשיפה לאור יום
  2. שימוש במלטונין להסדרת השינה ולסנכרון השעון
  3. שמירה על ערנות במהלך היום

טרם הטיסה

- בחירת נתיב הטיסה!
- שנת לילה טובה בבית
- המנעות מסידורים ולחץ של הרגע האחרון
- הזמנת מושבים טובים – קדמת המטוס, יציאת החירום, עסקים
- בחירת בגדים נוחים ורפויים לטיסה
- הצטיידות באטמי אוזניים ובכיסוי עיניים

במהלך הטיסה

- הסטת השעון לשעון היעד – תלוי בעיתוי
- יצירת תנאי שינה – כרית, שמיכה, אטמים, כיסוי עיניים
- שימוש בעזרים פרמקולוגיים – מלטונין (?), כדור משרה שינה
- תנועה, ביצוע תרגילי גמישות וכוח

בהגעה

- תלוי בשעת ההגעה ובכיוון היעד; לגוף קל יותר להסתגל לטיסה מערבה
- שימוש "ברמזי זמן" – ארוחות, אימונים, שעון מקומי
- עיתוי החשיפה\המנעות לאור המקומי

השלכות מעשיות

- מתי להגיע ליעד? מפתח ימים
- התאמת תכני האימונים
- עזרים פרמקולוגיים – הנחיות WADA
- המפתח - שליטה בסדר היום!
- ניסיון!

היבטים תזונתיים

- חוסר נוחות במערכת העיכול
- שיבוש לו"ז האכילה והשתייה
- שימוש בקפאין במטרה להגביר עירנות
- שינוי עיתוי, גודל והרכב הארוחה
- בטיסה – ארוחות קטנות, מזון דל שומן, הצטיידות בפירות יבשים, אגוזים
- שתייה!!! במהלך הטיסה – 200-250 מ"ל לכל שעת טיסה
- המנעות מאלכוהול

- סביבה שונה – חיידקים, סוגי מזונות
- סכנת זיהום על ידי פתוגנים – E. Coli, Campylobacter, Salmonella, Shigella, Giardia lamblia – מזון מזוהם, מים מזוהמים, סניטציה ירודה
- שלשול – איבוד נוזלים ורכיבי תזונה חיוניים
- שמירה על הגיינה – מים, סבון, רחיצת ירקות ופירות, אוכל נא
- שימוש מונע באנטיביוטיקה

תודה רבה!